

порівнювалась із рослиною, котра має потенціал росту, в другому – з уже перестиглим плодом [6, с. 66]. Архітектор не розробляв нові форми, навіть при наявності сучасних будівельних технологій і матеріалів, а ставив перед собою мету гармонізації об'ємно-просторових композицій і у «правильному», професійно грамотному поєднанні елементів.

Отож, явище історичної інверсії спостерігалось практично на кожному з етапів розвитку архітектури. Ретроспективну оцінку в сфері мистецтва можна вважати такою ж важливою, як і оцінку сучасників – адже від неї залежить, чи будуть художні прийоми певної епохи використовуватись у майбутньому, які конотації вони матимуть і чи будуть відповідати своєму первісному змісту та задуму. Жоден стиль не оминули як мінімум дві (іноді – діаметрально протилежні) оцінки: з боку сучасників та наступних поколінь. Така оцінка неодмінно передбачає детермінацію часових та якісних параметрів; позитивне чи негативне позиціонування даної епохи по відношенню до минулого та майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Гидион З. Пространство, время, архитектура / З. Гидион. Изд. 3-е. – М.: Стройиздат, 1984. – 455 с.
2. Лінда С. М. Історизм у розвитку архітектури: дис. ... д-ра архіт.: 18.00.01 / Лінда Світлана Миколаївна; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л., 2013. – 300 с.
3. Грубе Г.-Р., Кучмар А. Путеводитель по архитектурным формам / Г.-Р. Грубе, А. Кучмар. – Пер. с нем. М. В. Алешечкиной. – 2-е изд., репринтное – М.: Стройиздат, 2003. – 216 с: ил.
4. Панофский Э. Перспектива как «символическая форма». Готическая архитектура и схоластика / Э. Панофский. Пер с нем. И. Хмелевских, Е. Козиной. – СПб.: Азбука-классика, 2004. – 336 с.
5. Радионова Л. А., Сницар Н. В. Пространство и время в архитектуре в историко-философском контексте / Л. А. Радионова, Н. В. Сницар // Коммунальное хозяйство городов. – Вып. 79. – К.: 2007. – С. 423-427.
6. Хан-Магомедов С. О. Архитектура советского авангарда: в 2-х кн. / С. О. Хан-Магомедов. – М.: Стройиздат, 1996. – Кн. 1: Проблемы формообразования. Мастера и течения – М.: Стройиздат, 1996. – 709 с.

Павлова А.В.

*аспірант кафедри архітектурного проектування,
Національний університет «Львівська політехніка»*

АРХІТЕКТУРНИЙ ОРДЕР В ГРОМАДСЬКИХ СПОРУДАХ ЕПОХИ ТОТАЛІТАРИЗМУ В ЗАБУДОВІ ЛЬВОВА

В архітектурі Львова епохи тоталітаризму (1940-1956 рр.) панівним стилем був «сталінський ампір». Архітектура тоталітаризму у всі часи мала загальні риси – монументальність, симетричність, метричну впорядкованість, панування

простих форм. Ефективні, перевірені часом методи майже гіпнотичної дії на маси завжди використовувалися для демонстрації сили і могутності держави, для придушення індивідуалізму на користь однодумства, в ім'я єдності нації для досягнення великої цілі.

Повоєнну забудову Львова, як і всю радянську архітектуру цього періоду, визначала орієнтація на використання класичної архітектурної спадщини. Деякий відтінок історизму, стримане застосування декору сприяли органічному злиттю нових будівель з міським середовищем, що склалося історично.

Впровадження «сталінського ампіру» розпочалося з реконструкції окремих будівель та споруд у центральній частині міста. Першою такою будівлею, що зазнала реконструкції, став класицистичний житловий будинок на розі пр. Свободи, 1-3 та вул. Коперника, 2 (колишній будинок Гауснера і Віоланда, пізніше будинок Кредитного товариства землевласників). В роки війни будинок зазнав великих ушкоджень. Під час реконструкції наприкінці 1940-х років була здійснена вдала надбудова четвертого поверху в стилі «сталінського ампіру» [1].

Більш радикальної перебудови зазнав будинок «Укренерго» на роздоріжжі вулиць І. Свенціцького, 2 та І. Франка (колишній будинок Польського історичного товариства). В 1938 р. за проектом архітектора Тадеуша Солецького було розпочато його спорудження, проте через початок II Світової війни будівництво не було закінчене. Після війни тут було надбудовано два поверхи і змінено архітектуру головного фасаду, що надало будівлі рис монументальності [1].

Будівля шестиповерхова з центральним ризалітом, який декорований чотирма колонами квадратного січення на рівні 2-3 поверхів та чотирма коринфськими колонами на рівні 4-5 поверхів. Фасад будівлі поділено карнизами на чотири частини. Зверху будівлю прикрашає аттик-балюстрада.

На пр. Свободи, 16 і 18 до 1947 року стояв довгий будинок австрійського губерніяльного уряду. Відкриті після його зносу тильні фасади давньої Єзуїтської колегії і старої Художньо-промислової школи були перебудовані в 1950-1952 рр. На їх місці було споруджено будинки будівельного (сьогодні економічний факультет ЛНУ ім. І. Франка) та механічного (сьогодні частина школи № 62) технікумів. Класичні архітектурні форми цих будинків відповідали тогочасній моді «сталінського ампіру», та й зараз вони непогано вписуються у загальний стиль проспекту [3].

Триповерховий будинок економічного факультету займає кутову ділянку. Головний фасад на пр. Свободи поділено карнизом на два яруси, нижній ярус декоровано рустом, верхній симетрично розчленовано високими арковими віконними прорізами, а також пілястрами коринфського ордеру, карниз завершено аттиком-балюстрадою.

У головному фасаді школи № 62 з боку пр. Свободи використано контрфорси будівлі колегії, до головного входу ведуть сходи, у новій композиції фасаду частково збережено розташування віконних прорізів. Центральний ризаліт на рівні 2-3 поверхів прикрашено пілястрами коринфського ордеру. Завершує композицію ризаліту аттик-балюстрада.

Новобудова підпорядкована історичним домінантам у просторі вулиці, її скромний класицистичний декор фасаду дозволив поєднати старе з новим.

На вул. Генерала Чупринки, 130, де зараз знаходиться Технологічний коледж Національного університету «Львівська політехніка» у 1957р. було побудовано учбовий корпус Електромеханічного технікуму [1]. Це – п'ятиповерховий будинок з центральним ризалітом, декорований стилізованими класичними пілястрами на рівні 4-5 поверхів. До головного входу веде каскад широких сходів з балюстрадами.

Кінотеатр «Дружба» у Парку культури збудований у 1952 р. за типовим проектом у стилі «сталінського ампіру». Головний фасад кінотеатру оздоблений чотириколонним портиком із декоративним фронтоном, на карнизі якого встановлена скульптурна група. Колоната з чотирьох восьмикутних у проекції колон коринфського ордеру, стовбури колон облицьовані до висоти людського зросту декоративними елементами з рослинним орнаментом. Заглиблена площа фасаду оздоблена півколонами. Симетричні вертикальні площини фасаду оздоблені прямокутними нішами з обрамленням та розетками. Вирішення головного фасаду кінотеатру перекликається з архітектурою парадного входу до парку, прикрашеного колонадою коринфського ордеру, що також належить до типової архітектурної пам'ятки «сталінського ампіру».

Розвиток авіаційних сполучень обумовив спорудження будівлі аеропорту, зведеної у 1955р. згідно проекту майстерні московського архітектора І. Жолтовського. Будинок симетричної композиції плану і фасадів розташовано на завершенні вулиці Любінської, його винесений вперед портик з дванадцятьма коринфськими колонами акцентований ажурною декоративною вежею зі шпилем, що замикає перспективу вулиці. Фасад зі сторони льотного поля характерний двома симетрично розташованими півкруглими шестиколонними ризалітами з входами для пасажирів, колони декоровані фігурами студентів, робітників, колгоспників [1].

Останнім об'єктом, збудованим в цьому стилі, став головний корпус Львівської державної академії ветеринарної медицини ім. Ѓжицького на вул. Пекарській, 50. Монументальний чотириповерховий будинок споруджений у 1954–1961 рр. в стилі «сталінського ампіру».

Будівля мурована з цегли, тинькована, з високим цоколем та двома восьмигранними навершнями зі шпилями у бічних крилах. Головний фасад виходить на вул. Пекарську, бічний західний – на вул. Тершаківців. Високий вхідний портик з вісьмома коринфськими колонами – головний акцент чільного фасаду – завершений фронтоном із рельєфною композицією у тимпані. Колони дублюються пілястрами в глибині аркади портику. В трикутному фронтоні вміщено картуш, оточений з боків лавровою та дубовою гілками та прапорами. Спочатку в картуші знаходились радянські серп і молот, замінені тепер на Тризуб, хоча на прапорах збереглась символіка СРСР [2]. Двері, вікна, плафон портика вкриті декоративною ліпниною. Стіни основної брили гладкі, вікна прямокутні, без обрамувань. Об'єм оперізує розвинений карниз на консолях.

На відміну від строгих форм центрального та бічних фасадів, тильна сторона будівлі та бічні крила збагачені архітектурними елементами. На двоярусному фасаді основного об'єму розташовані широкі аркові віконні та дверні прорізи, по боках фасаду знаходяться колонні портики, сам фасад збагачений ліпним декором. Півколони середнього ризаліту завершені імпостами на рівні карнизу, над якими здіймаються пілони. Це нагадує вирішення південного фасаду палацу Туркулів-Комелло, що знаходиться вище по вулиці. Очевидно, при розробці проекту архітектори частково брали приклад з цієї будівлі. Вікна верхніх поверхів бічних крил аркові, на барабані – видовжені спарені.

Під час епохи тоталітаризму зміни зазнали не лише фасади будівель, а також їх інтер'єри. Так, наприклад, під час Другої світової війни сильно постраждала будівля Головного залізничного вокзалу, що на пл. Двірцевій, 1. Пасажирські зали були перебудовані в 1946–1951 рр. в стилі «сталінського апміру».

Проте, це ще далеко не повний перелік громадських будівель, споруджених в епоху тоталітаризму з використанням архітектурного ордера у Львові. До споруд цього періоду належать пологовий будинок на вул. Мечнікова, 8 (колишній гуртожиток Львівської обласної партшколи), будинок культури заводу «Львівхімсільгоспмаш» на вул. Городоцькій, 225, Львівський обласний центр культури і дозвілля Українського товариства глухих на вул. Некрасова, 45, гуртожитки Національного університету «Львівська політехніка» на вул. Лукаша 1, 2, загальноосвітня школа № 7 на вул. Б. Хмельницького, 134, головний корпус заводу «Кінескоп» вул. Героїв УПА, 83 та ін.

Отже, проаналізувавши громадські будівлі епохи тоталітаризму в забудові Львова, можна зробити такі висновки:

- ордер був обов'язковим елементом громадської будівлі, він підкреслював статус, могутність та велич існуючого ладу;
- для підкреслення монументальності будівлі широко використовувався великий ордер, за допомогою якого здійснювалося вертикальне членування фасаду;
- в архітектурі будівель використовувалися колони, пілястри, ліпні карнизи, портики та інші класичні елементи;
- здебільшого використовувалися колони коринфського, а також іонічного ордера;
- будівлі часто споруджувалися за типовими проектами, створеними у центральних московських, рідше київських проектних інститутах.

Список використаних джерел:

1. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст./ Упорядник і науковий редактор Ю. О. Бірюльов. – Львів: Центр Європи, 2008. – 720 с.: 1396 іл.
2. Мельник І. Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини. – Львів: Центр Європи, 2008. – 384 с.: 330 іл.
3. Трегубова Т. О., Мих Р. М., Львів: Архітектурно-історичний нарис. – К.: Будівельник, 1989. – 272 с.: іл.